

ХРОНІКА

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2021-25(3)-29

УДК: 617.7(092)(477.44-21)Данилевський(045)

ДАНИЛЕВСЬКИЙ І. А. - ПЕРШИЙ ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ОЧНИХ ХВОРОБ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ

Кокус В. В.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: libvnm@gmail.com

Статтю отримано 05 травня 2021 р.; прийнято до друку 01 червня 2021 р.

Анотація. У статті на основі літературних та архівних джерел висвітлено основні віхи життя та діяльності першого завідувача кафедри очних хвороб Вінницького державного медичного інституту І. А. Данилевського. Значну увагу приділено науковій, лікарській та педагогічній діяльності офтальмолога під час його перебування у Вінниці (1935-1941). Проаналізовано творчу спадщину науковця, його внесок у допомогу пораненим на фронтах Другої світової війни. Розглянуто роль вченого у наданні офтальмохірургічної допомоги хворим з наслідками бойових уражень очей під час роботи у клініках Києва.

Ключові слова: І. А. Данилевський, офтальмолог, трахома, катаракта, пластичні операції, тканинна терапія, бойові травми очей, медичне краєзнавство.

Фото із випускного альбому Вінницького медичного інституту, 1940 р.

Кафедра очних хвороб Вінницького державного медичного інституту була заснована у 1934 р. Її організація і перші роки діяльності пов'язані з іменем здібного організатора, педагога і видатного офтальмолога, професора А. Г. Васютинського, який упродовж 1934-1935 рр. регулярно приїжджав з Києва до Вінниці для проведення лекційних занять, організації педагогічного процесу, консультативної та лікувальної роботи у клініці [21]. Наприкінці 1935 р. кафедру очних хвороб очолив доцент Іван Андрійович Данилевський.

Народився Іван Андрійович Данилевський 19 березня 1894 р. в с. Шестовиця Чернігівського району Чернігівської області. У 1912 р. закінчив Чернігівську чоловічу

гімназію. Свою практичну діяльність І. А. Данилевський розпочав одразу ж після закінчення в 1917 р. медичного факультету Київського університету. Невдовзі був мобілізований на фронт. Упродовж березня-грудня 1917 р. служив молодшим лікарем полку 2-ї дивізії Румунського фронту Царської армії. Протягом грудня 1917 - серпня 1919 років працював земським лікарем в с. Пакуль Чернігівського повіту. З серпня 1919 р. до січня 1923 р. проходив службу у Червоній Армії старшим артилеристом 537 радянського стрілецького полку 60 дивізії (Лівобережна група військ). Під час Першої світової війни (1919-1922 рр.) в якості військового лікаря приймав участь у боях проти А. І. Денікіна, П. М. Врангеля, Н. І. Махна, білополярів на південному і південно-західному фронтах. З січня 1923 р. до вересня 1929 р. працював лікарем-інтерном і ординатором очної клініки Київської міської лікарні ім. Жовтневої революції [25].

Першу наукову публікацію "Татуировка роговицы сажей" І. А. Данилевський опублікував у 1925 р. в "Русском офтальмологическом журнале" [3]. Доповідь на цю тему була оприлюднена на засіданні Київського офтальмологічного товариства 11 жовтня 1925 р. У 1926 р. певний час працював у сільських медичних закладах Білоцерківщини. В статті "Задачи окулиста на профилактическом участке" (1926) І. А. Данилевський поділився досвідом роботи офтальмологом у с. Ставище Білоцерківського району Київщини, запропонував заходи щодо покращення офтальмологічної допомоги у сільській місцевості [4]. Доповідь, присвячену цій проблемі, науковець оприлюднив на 1-му Всесоюзному з'їзді очних лікарів у Москві (1926).

У статті "О скрофулезных заболеваниях глаз в Ставищанском профилактическом участке" (1926) молодий науковець аналізує власний досвід спостереження за хворими з туберкульозними захворюваннями очей у с. Ставище. Автор стверджує, що ця хвороба є однією з

головних причин сліпоти у сільській молоді. У 1927 р. в "Русском офтальмологическом журнале" І. А. Данилевський публікує статтю "Фиксация глазного яблока при операциях". Згодом побачила світ його розвідка "До значення щільної лампи в діагностиці трахоми" (1928). На базі очного відділення Київської клінічної лікарні ім. Жовтневої революції виконана робота, що відображена у статті "Захисна маска для післяопераційних очних хворих" (1928). Доповідь на цю тему вчений оприлюднив на засіданні Київського офтальмологічного товариства у 1928 р. Запропонована І. А. Данилевським маска була виготовлена з тонкої металевої сітки. Використання таких масок перешкождало травмуванню оперованих очей пацієнтами і, як наслідок, виникненню пізніх крововиливів у передню камеру ока. У випадку їх використання травм не спостерігалось, натомість, при відсутності масок крововиливи спостерігались досить часто. Маски були протектовані на Всеросійському з'їзді офтальмологів у червні 1928 р. у Ленінграді [5].

У 1929 р. І. А. Данилевський перейшов на роботу до очної клініки Київського інституту вдосконалення лікарів на посаду асистента. Тут він працював над науково-дослідними роботами: "Теоретичне обґрунтування законами механіки принципу фіксації очного яблука", "Боротьба з трахомою в Київській області", також провів ряд досліджень з військово-медичної тематики. І. А. Данилевський - співавтор підручника "Курс оперативної офтальмології" (1933), в якому узагальнено досвід хірургічного лікування хвороб очей офтальмологічної клініки Київського інституту вдосконалення лікарів.

У 1930-х роках у наукових дослідженнях І. А. Данилевського важливе місце займала проблема ушкоджень очей бойовими отруйними речовинами. У цей час він публікує статті "Ипритные язвы роговой оболочки глаз у кроликов" (1931), "Два случая ипритных поражения глаз" (1932), "Ипритные поражения глаз и их лечение" (доповідь на республіканській конференції з оборонної тематики у 1935 р.). У статті "Терапевтическое значение искусственного отека при ипритных поражениях глаз" (1936) І. А. Данилевський відзначає захисний вплив 1% хлораміну при вприскуванні його під кон'юнктиву перед нанесенням іприту на рогівку. Автор приходить до висновку, що попереднє вприскування цієї речовини значно уповільнює розвиток іпритного ураження очей [15].

У 1934 р. у журналі "Советский вестник офтальмологии" була опублікована стаття І. А. Данилевського "Лечение гнойных язв роговицы хлораминном". Автор робить висновок, що застосування хлораміну перешкоджає прогресуванню запального процесу. Експериментальні дослідження підтвердили розвиток регенераційних процесів на місці виразки. У всіх випадках застосування хлораміну дало позитивний результат. На підставі отриманих даних І. А. Данилевський приходить до висновку, що хлорамін можна застосовувати при інших гнійних захворюваннях очей [6].

У грудні 1935 р. І. А. Данилевський переходить до Вінницького державного медичного інституту на посаду виконувача обов'язків завідувача кафедри очних хвороб. Незабаром він отримав вчене звання доцента. Тут широко розгорнулася дослідницька, педагогічна і громадська діяльність науковця. Його лекції викликали значну зацікавленість студентів. Глибокі теоретичні й практичні знання, кваліфікована діагностика та хірургічна техніка І. А. Данилевського сприяли залученню в клініку значної кількості хворих, а також молодих лікарів, які працювали в ній з великим зацікавленням. Штат кафедри складався із завідувача і 3 асистентів (Л. В. Лагун, Л. В. Прицкер, Ю. С. Шігімага). Упродовж кількох місяців кінця 1936 - початку 1937 рр. у зв'язку з відсутністю завідувача кафедри у Вінниці лекції студентам читала асистент кафедри Л. В. Прицкер. З 1 вересня 1938 р. І. А. Данилевський за сумісництвом працював також завідувачем навчальної частини Вінницького державного медичного інституту [25].

І. А. Данилевський - учасник обласної наукової конференції окулістів, яка відбулася у 1936 р. у Шепетівці. У ній взяли участь науковці з різних міст України, зокрема, й професор А. Г. Васютинський. На заході було відзначено, що протягом останніх років захворюваність на трахому в Україні і, зокрема, на Вінниччині різко зменшилася. Учасники конференції взяли на себе зобов'язання протягом року повністю ліквідувати цю хворобу у Вінницькій області [24]. Цього ж року І. А. Данилевський публікує першу наукову працю в іноземному журналі [25].

У збірнику праць Вінницького державного медичного інституту (т. I, 1938) І. А. Данилевський опублікував статтю "Про зв'язок рівноваги окорухового апарату з глибинним окоміром". Автор прийшов до висновку, що ослаблення з допомогою призми будь-якого з очних м'язів негативно впливає на глибинний окомір. Погіршення збільшується в міру підсилення призми. Найбільшого пошкодження зазнає глибинний окомір при ослабленні нижнього та внутрішнього прямих очних м'язів, і найменшого при ослабленні зовнішнього прямого м'язу.

Працюючи у лікарні ім. М. І. Пирогова, І. А. Данилевський упродовж 1937 р. зробив майже 300 операцій при травматичних ураженнях ока. Завдяки його зусиллям багатьом хворим вдалося повернути зір. У клініці застосовувалися найновіші методи лікування очних хвороб та здійснювалися всі види сучасних офтальмологічних операцій. Оперативні втручання виконувалися за методом відомого вченого В. П. Філатова й, зокрема, наскрізна операція пересадки рогової оболонки ока. За короткий період існування очна клініка зуміла досягти вагомих результатів. Основним напрямом її роботи було лікування травматичних уражень ока. У 1937 р. вперше у Вінниці тут почали успішно застосовувати так звані електромагнітні операції, які полягали у видаленні сторонніх тіл з ока. Згодом методика цієї операції засвоїв кожен лікар відділення. Одночасно з лікуванням хворих клініка проводила педагогічну роботу, готувала ме-

дичні кадри, організувала наукові конференції та виїзди фахівців у райони Вінницької області. Тут проходили практику студенти медичного інституту, підвищували свою кваліфікацію лікарі області [22].

Клініка мала 38 стаціонарних ліжок. Була добре оснащена технічними засобами, зокрема, мала 2 щільні лампи для мікроскопічних досліджень ока, поліофтальмоскоп для одночасного вивчення кількох лікарями очного дна пацієнта, адаптометр, лампа Бірш-Гіршфельда для опромінення ультрафіолетовим світлом рогової оболонки ока, електромагніт для вилучення з ока залізних і сталевих сторонніх тіл та інші новітні на той час прилади. Клініка мала власну лабораторію. У наявності була спеціальна навчальна кінострічка, яку демонстрували студентам [22]. Працювали в ній крім завідувача і трьох асистентів ще 7 молодих лікарів (чотири клінічних ординатори та три аспіранти), які готувалися стати фахівцями з очних хвороб. У звітах клініки наведені прізвища кількох десятків незрячих пацієнтів, яким було повернуто зір, багатьом хворим вдалося попередити сліпоту.

Крім лікувальної і педагогічної діяльності співробітники клініки проводили також значну наукову роботу, зокрема, приймали участь в республіканських та всесоюзних конференціях. У грудні 1936 р. доцент І. А. Данилевський та лікар Л. В. Пріцкер зробили дві наукові доповіді на всеукраїнській конференції офтальмологів у Харкові. У тому ж році співробітники установи виконали шість наукових праць. Однією з наукових проблем, над якою працювала клініка, було переливання крові при очних захворюваннях. У 1941 р. Л. В. Пріцкер підготувала кандидатську дисертацію, присвячену цій проблемі, але захисту завадила війна. Цей новий метод лікування мав особливе значення саме при травматичних ураженнях очей і давав обнадійливі результати. Співробітники клініки вивчали також чутливість шкіри до кришталікового білку. Вивчення цієї проблеми давало змогу уникнути запалення, яке трапляється у деяких людей внаслідок підвищеної чутливості. Науковці клініки працювали й над вивченням шкірної реакції при трахомі, а результати досліджень висвітлювали на шпальтах періодичних видань або друкували окремими виданнями. Упродовж 1938-1939 рр. побачили світ два видання підручника І. А. Данилевського "Очні хвороби" для середніх медичних навчальних закладів [12]. У 1940 р. був зданий до друку "Посібник з військово-медичної експертизи органів зору", готувалася до друку монографія "Гігієна глаза" [7].

Очна клініка Вінницького медичного інституту на чолі з доц. І. А. Данилевським розробила новий на той час метод лікування глаукоми, який полягав у введенні дистильованої води у вену пацієнта. Повторне введення води у певних дозах приводило до зниження очного тиску та підвищення зору. Цей метод лікування застосовувався на практиці і давав, за твердженням І. А. Данилевського, гарні результати. З інших терапевтичних методів було

запроваджено безопераційне лікування косоокості, також проводились експериментальні дослідження лікувального впливу ацетилхоліну при атрофії зорового нерва [19].

Доцент І. А. Данилевський, працюючи у Вінниці, чимало зробив для підвищення кваліфікації лікарів, зокрема, в лікуванні трахоми. У клініці щороку проводились курси з лікування трахоми, на які приїжджали лікарі з усіх районів області. Спеціальну підготовку з терапії трахоми одержали понад 30 лікарів. Щороку в клініці набували практичних знань сотні студентів. На початку 1938 р. Вінницький обласний відділ охорони здоров'я організував при очній клініці Вінницького державного медичного інституту 4-місячні курси з вивчення трахоми. На курсах, з метою підвищення кваліфікації, навчалися виключно лікарі з сільської місцевості. Викладали на курсах завідувач очної клініки Вінницького медичного інституту доцент І. А. Данилевський та його асистенти Л. В. Пріцкер та Б. Б. Шлайн. 15 січня 1938 р. відбувся четвертий заключний семінар, після якого всі слухачі з викладачами відвідали Гайсинський трахоматозний будинок, де наочно ознайомилися з проявами цієї хвороби та методами її лікування. 16 січня 1938 р. у Гайсині відбулася наукова конференція лікарів міста та району. На конференції І. А. Данилевський зробив доповідь на тему "Способи лікування сліпоти", лікар Гайсинського трахоматозного будинку ознайомив учасників конференції з роботою очолюваного ним закладу [20].

У вересні 1938 р. у Вінниці проходив другий обласний з'їзд головних лікарів, на якому було підведено підсумки медичної допомоги в області та розглянуто питання поліпшення якості медичного обслуговування населення. Виключну увагу учасники з'їзду приділили доповідям завідувача очної клініки доцента І. А. Данилевського та асистента Л. В. Пріцкер про боротьбу з трахомою та профілактику бленорей у новонароджених.

У травні-червні 1938 р. І. А. Данилевський та Л. В. Пріцкер взяли участь у 2-й сесії Центрального інституту офтальмології, яка відбулася у Москві. І. А. Данилевський зробив наукові доповіді на теми: "Записи движений зрачка глаза при помощи фотоэлемента" та "Аллергические реакции при трахоме" [23]. Науковець брав участь в обговореннях доповідей інших учасників сесії, зокрема, при обговоренні доповідей, присвячених темі переливання крові в офтальмології, І. А. Данилевський відзначив високу ефективність цього методу при травматичних іридоциклітах [14].

І. А. Данилевський - учасник Другого з'їзду офтальмологів України, що відбувся у листопаді 1938 р. в Одесі. На з'їзді він оприлюднив доповідь "До зміни бактеріальної флори кон'юнктивального мішка при пораненнях очного яблука". Його дослідження підтвердили схильність до зміни бактеріальної флори поранених очей у бік збільшення її як у видовому складі, так і у відношенні зростання патогенності у порівнянні із здоровим оком [17]. З кінця 1938 р. І. А. Данилевський вхо-

див до складу правління Українського офтальмологічного товариства (обраного на 2-му Українському з'їзді офтальмологів в Одесі 25-30 листопада 1938 р.).

Під час роботи у Вінниці І. А. Данилевський був активним дописувачем газети "Більшовицька правда". Упродовж 1938-1940 рр. на шпальтах газети були опубліковані його статті: "Великий лікар, гуманіст і патріот" (про М. І. Пирогова), "Успіхи радянської офтальмології", "Краще висвітлювати культурне життя трудящих", "Напередодні випуску молодих лікарів", "Циклоп", "Про медичні помилки", "З честю виконаю завдання" та ін. Брав також активну участь у громадському житті інституту.

І. А. Данилевський брав активну участь у громадському житті м. Вінниці. У 1938 р. він був обраний членом окружної виборчої комісії у виборах до Верховної Ради УРСР.

У жовтні 1940 р. у Вінницькій обласній державній бібліотеці І. А. Данилевський прочитав цікаву науково-популярну лекцію "Повернення зору". Лектор ознайомив аудиторію з історією лікування очних хвороб в минулому і з тими величезними успіхами, яких досягла медицина в цій галузі за останні десятиліття. Він навів чимало фактів про особливості медичної допомоги за царського режиму та її досягнення за останні роки. На лекції була присутня жінка, яка вважалася безнадійно сліпою, але внаслідок складної операції, яку було проведено у очній клініці Вінницького медичного інституту, їй вдалося повернути зір. На заході організатори представили перегляд наукових праць І. А. Данилевського [1].

У 1940 р. науковець був учасником спеціальної науково-медичної конференції, присвяченої життю і діяльності М. І. Пирогова.

Також у 1940 р. І. А. Данилевський був одним з організаторів наукової студентської конференції у Вінницькому державному медичному інституті. З метою підвищення рівня знань іноземної мови серед студентів інституту всі доповіді на ній були оприлюднені німецькою мовою. Перебуваючи на посаді завідувача навчальною і науковою частиною Вінницького державного медичного інституту, І. А. Данилевський у 1941 р. звертався до завідувачів кафедр з проханням надати інформацію про наукову роботу студентів, зокрема, перелічити студентів, які є членами наукових гуртків, повідомити про кількість студентських наукових праць, назвати прізвища студентів, які зробили наукові доповіді на конференціях, а також зазначити тематику їх наукових досліджень. У передвоєнні роки він також виконував обов'язки голови державної екзаменаційної комісії Вінницького державного медичного інституту.

На початку 1941 р. разом з іншими викладачами Вінницького медичного інституту доцент І. А. Данилевський проводив профорієнтаційну роботу з випускниками і старшокласниками вінницьких середніх шкіл. На зустрічах йшлося про життя та діяльність інституту та особливості навчального процесу. Також пропонував

Вінницькому міському відділу освіти провести обстеження школярів з метою виявлення дітей зі слабким зором для організації спеціалізованих шкіл за прикладом подібних закладів Ленінграда й Москви.

25 березня 1941 р. І. А. Данилевський був учасником наради щодо створення бюро з вивчення продуктивних сил Вінницької області.

16 липня 1941 р. І. А. Данилевський мобілізований до лав Червоної Армії. Проходив службу інспектором-лікарем УМЕП-52 (управління місцевого евакопункту) в Уральському військовому окрузі (жовтень-листопад 1941 р.) та Московському військовому окрузі. Згодом працював помічником начальника відділення того ж управління в складі Закавказького фронту (червень 1942 - листопад 1944 рр.), начальником санітарного відділення виставки трофейного озброєння (грудень 1944 р.), головним офтальмологом Закавказького фронту (січень-травень 1945 р.). Керував роботою офтальмологів в тиллових шпиталях і на етапах медичної евакуації фронту в боях за Кавказ. Звільнений зі збройних сил в серпні 1945 р. Мав військове звання підполковника медичної служби. Був нагороджений медаллю "За оборону Кавказу" [2].

Результати досвіду роботи військовим офтальмологом на фронтах Другої світової війни І. А. Данилевський узагальнив у численних статтях: "Окулистическая помощь в неспециализированных отделениях эвакогоспиталей" (1942), "Клиника и лечение холеры" (1942), "О военно-врачебной экспертизе органа зрения" (1942), "О состоянии глазной помощи в эвакогоспиталях МЭП-32" (1943), "Уход за глазами ранеными в санитарных поездах" (1943), які під час війни були опубліковані у збірнику "В помощь работникам эвакогоспиталей" (Тбілісі) [25]. У 1944 р. у збірнику "Труды конференции врачей эвакогоспиталей НКЗ Грузинской ССР" І. А. Данилевський опублікував статтю "О восстановительной хирургии при лечении последствий боевых травм глаза", де описав методику відновлювальної хірургії при лікуванні наслідків бойових травм ока. Він стверджує, що успішне виконання відновлювальних операцій у ділянці ока має велике значення у відновленні працездатності хворих [8].

Після демобілізації, у листопаді 1945 р., був запрошений на посаду завідувача кафедри очних хвороб Київського державного стоматологічного інституту. Тут І. А. Данилевський проявив себе досвідченим викладачем, прекрасним лектором і уважним керівником молодих кадрів. Його змістовні лекції, що супроводжувались багатим клінічним демонстративним матеріалом, викладалися в доступній формі і залучали повні аудиторії слухачів. За короткий проміжок часу він зумів об'єднати навколо себе педагогічний колектив та налагодити роботу кафедри на високому рівні [25]. У 1946 р. побачило світ третє видання підручника І. А. Данилевського "Очні хвороби" для середніх медичних навчальних закладів. Наступного року в "Офтальмологічному журналі" вихо-

дить його стаття "О преподавании офтальмологии в УССР за 30 лет". У 1953 р. у "Довіднику для педагогів" І. А. Данилевський опублікував статтю "Гігієна зору школярів".

У 1948 р. вища атестаційна комісія Міністерства вищої освіти УРСР допустила І. А. Данилевського, в порядку виключення, до захисту докторської дисертації без попереднього захисту кандидатської. Але з невідомих причин захист не відбувся. У травні 1948 р. він перебував у відрядженні у Москві на сесії інституту офтальмології. Цього ж року Управління у справах вищої школи при Раді міністрів УРСР дозволило І. А. Данилевському працювати за сумісництвом на посаді завідувача кафедри очних хвороб Київського державного стоматологічного інституту. Члени кафедри неодноразово зверталися до Міністерства вищої освіти УРСР з проханням надати Івану Андрійовичу вчене звання доцента, незважаючи на відсутність у нього наукового ступеня. Нарешті, у грудні 1948 р., Вища атестаційна комісія затвердила його у вченому званні доцента кафедри очних хвороб Київського державного стоматологічного інституту без захисту кандидатської дисертації. Одночасно Іван Андрійович працював на посаді завідувача відділу медичних вузів Управління вищої школи при Раді Міністрів УРСР. У лютому 1955 р., у зв'язку з ліквідацією Київського державного стоматологічного інституту і створення на його базі стоматологічного факультету Київського державного медичного інституту ім. О. О. Богомольця, І. А. Данилевський переведений на посаду доцента кафедри очних хвороб цього навчального закладу. 25 серпня 1955 р. І. А. Данилевський звільнений з посади як такий, що не пройшов за конкурсом [25].

У другій половині 1940-х - 1950-х роках Іван Андрійович Данилевський працював також в очному відділенні Республіканського щелепно-лицьового шпиталю для лікування інвалідів Великої Вітчизняної війни в Києві. Упродовж першого повоєнного десятиріччя в цьому шпиталі за його участю було проведено понад 600 оперативних втручань, з яких більше 60% припадало на пластичні операції, що мали на меті виправлення каліцтв орбітально-лицьової ділянки. Майже 20% пацієнтів потребували оперативних втручань з відновлення нижньої повіки. Звичайно виправлення орбітально-лицьових дефектів вдавалося досягти оперативними методами, проведеними в 5-6 етапів. При виправленні найбільш важких дефектів І. А. Данилевський використовував кругле мігруюче стебло за Філатовим, яке вважалося найбільш надійним та універсальним методом пластики. Цей метод у багатьох випадках дозволяв обійтися без хондропластики чи пересадки кістки. При порівняно невеликих дефектах задовільні результати давала пластика шкірним клаптом на ніжці, який був взятий з навколишніх тканин [9]. Досвід хірургічного лікування дефектів орбітально-лицьової ділянки І. А. Данилевський узагальнив у статтях: "Об операциях восстановления нижнего века круглым стеблом и лоскутом на

ножке" [13] та "Некоторые вопросы орбитально-лицевой пластики и глазного протезирования" (1955).

У 1950-х роках І. А. Данилевський вивчав вплив тканинної терапії при ураженнях очей. Спостереження охоплювали 177 хворих з різними очними захворюваннями. Він встановив, що найбільш ефективна дія тканинної терапії за методом В. П. Філатова спостерігається на ранніх стадіях захворювання. І. А. Данилевський приходить до висновку, що тканинна терапія має сприятливий ефект в деяких випадках неповної атрофії зорових нервів при травматичних хоріоретинітах, при деяких формах нейротрофічних кератитів. Позитивний ефект відзначається при застосуванні тканинної терапії в якості підготовчих заходів до оперативних втручань [18].

З кінця 1950-х років Іван Андрійович Данилевський працював у Київській міській клінічній лікарні ім. Калініна. Тут разом з К. М. Веремієнко проводив експериментальні дослідження впливу протеолітичних ферментів на окремі тканини ока піддослідних тварин. І. А. Данилевський дійшов висновку, що в концентрації 1:5000 альфа-хімотрипсин не чинить значного токсичного впливу на тканини ока, але достатньо розслаблює ціннову зв'язку для виведення кришталика з капсули. Було встановлено, що у цій концентрації він може бути використаний в практичних цілях для інтракапсулярної екстракції катаракти [16].

В іншому дослідженні І. А. Данилевський та К. М. Веремієнко (1961) в експериментах на кроликах вивчали результат впливу розчину альфа-хімотрипсину 1:1000 упродовж 10 хвилин на рогівку, райдужку та сітківку. Автори прийшли до висновку, що навіть в такій високій концентрації фермент не пошкоджує рогівку і викликає лише незначний набряк строми райдужки, а при введенні його в склоподібне тіло не порушує нормальної архітекτονіки сітківки [10].

У статті "Опыт лечения бельма трипсином" І. А. Данилевський узагальнив клінічний досвід лікування помутніть рогівки у 10 хворих, яке тривало упродовж 10-12 днів. У всіх випадках відзначалося просвітлення білм і покращення зору. Отримані результати свідчили про високу ефективність застосування трипсину для лікування стійких помутніть рогівки. Цей препарат добре переносився тканинами ока, не викликаючи жодних побічних ефектів [11].

У післявоєнні роки І. А. Данилевський був членом правління Київського офтальмологічного товариства, членом спілки "Медсантруд", входив до складу редакційної колегії "Офтальмологічного журналу" (1945-1967) та чотиритомного видання "Избранных трудов" В. П. Філатова (1961). Учасник II Всесоюзної конференції офтальмологів (10-14 жовтня 1961), а також IV з'їзду офтальмологів Української РСР (2-5 жовтня 1962). У журналі "Наука і життя" для широкого загалу І. А. Данилевський опублікував статті "Бережіть зір" (1959) та "Атрофія зорового нерву" (1960). Значну наукову цінність мали його численні рецензії на збірники і статті вітчиз-

няних офтальмологів.

Упродовж життя Іван Андрійович опублікував близько 50 наукових праць. Останньою його публікацією була стаття "Лечение острых расстройств кровообращения в сетчатке" (1965), підготовлена на основі дворічних спостережень. Захворювання судинного ґенезу було діагностовано у 38 хворих. Для лікування автор рекоменду-

вав антикоагулянти засоби, зокрема, гепарин, що мав виражену протизгортальну і фібринолітичну дію, а також трипсин та нікотинову кислоту [19].

У 1967 р. Іван Андрійович Данилевський вийшов на заслужений відпочинок. Подальша його доля залишається невідомою. Пошуки тривають.

Список посилань - References

- [1] An interesting lecture (1940, October 18). Цікава лекція (1940, жовтень 18). *Більшовицька правда - Bolshevik Truth*, 4.
- [2] Chizh, I. M. (Ed.) (1995). *Военные врачи - участники Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. Краткий биографический справочник* (Часть 1). [Military doctors - participants in the Great Patriotic War of 1941-1945. Brief Biographical Reference (Part 1)]. СПб: ВММ - SPb: VMM.
- [3] Danilevsky, I. A. (1925). Татуировка роговицы сажей [Corneal tattooing with soot]. *Russkii oftalmologicheskii zhurnal - Russian Journal of Ophthalmology*, 5, 460-462.
- [4] Danilevsky, I. A. (1927). *Задачи окулиста на профилактическом участке (доклад на 1-м Всесоюзном съезде глазных врачей)* [Tasks of the oculist at the prophylactic site (report at the 1st All-Union Congress of Eye Physicians)]. (p. 69-72). Труды 1 Всесоюзного съезда глазных врачей - Proceedings of the 1st All-Union Congress of Eye Physicians. Москва - Moscow.
- [5] Danilevsky, I. A. (1929). Защитная маска для послеоперационных глазных больных [A protective mask for postoperative eye patients]. *Русский офтальмологический журнал - Russian Journal of Ophthalmology*, 2, 80-82.
- [6] Danilevsky, I. A. (1934). Лечение гнойных язв роговицы хлораминном [Treatment of purulent corneal ulcers with chloramine]. *Советский вестник офтальмологии - Soviet Bulletin of Ophthalmology*, 5(5), 434-437.
- [7] Danilevsky, I. A. (1940, October 22). Успіхи радянської офтальмології [Successes of Soviet ophthalmology]. *Більшовицька правда - The Bolshevik truth*, 3.
- [8] Danilevsky, I. A. (1944). *О восстановительной хирургии при лечении последствий боевых травм глаза* [On reconstructive surgery in the treatment of the consequences of combat eye injuries], Труды конференции врачей эвакуационных госпиталей НКЗ Грузинской ССР (21-25 марта 1944). (p. 611-615) [Proceedings of the conference of doctors of evacuation hospitals of the NKZ of the Georgian SSR (March 21-25, 1944)]. (p. 611-615). Тбилиси - Tbilisi.
- [9] Danilevsky, I. A. (1955). *Некоторые вопросы орбитально-лицевой пластики и глазного протезирования, Материалы докладов республиканской научной конференции по итогам восстановительного лечения инвалидов Отечественной войны за 10 лет* [Some issues of orbital-facial plastics and ocular prosthetics, Materials of reports of the republican scientific conference on the results of rehabilitation treatment for disabled veterans of the Patriotic War for 10 years]. (p. 179-180). Киев - Kiev.
- [10] Danilevsky, I. A. (1961). *О влиянии на глаз альфа-химотрипсина (экспериментальное наблюдение)*, Материалы XIV научной сессии Украинского научно-исследовательского института глазных болезней им. проф. Л. Л. Гиршмана [On the effect of alpha-chymotrypsin on the eye (experimental observation), Materials of the XIV scientific session of the Ukrainian Research Institute of Eye Diseases. prof. L. L. Girshman]. (p. 118-119). Харьков - Kharkov.
- [11] Danilevsky, I. A. (1964). *Опыт лечения бельма трипсином*, Материалы XV научной сессии Украинского научно-исследовательского института глазных болезней имени Л. Л. Гиршмана (28-30 июля 1964 г.) (p. 83) [Experience in the treatment of trypsin belma, Materials of the XV scientific session of the Ukrainian Research Institute of Ophthalmology named after LL Hirschman (July 28-30, 1964) (p. 83)]. Харьков - Kharkiv.
- [12] Danilevsky, I. A., & Fishman, P. R. (1939). *Очні хвороби. Підручник для середніх медичних шкіл* [Eye diseases. Textbook for secondary medical schools]. К.: Держмедвидав - K.: Derzhmedvydav.
- [13] Danilevsky, I. A., & Meltzer, R. L. (1955). Об операциях восстановления нижнего века круглым стеблем и лоскутом на ножке [On operations for the restoration of the lower eyelid with a round stem and a pedicle flap]. *Врачебное дело - Medicine*, 3, 201-204.
- [14] Danilevsky, I. A., & Shigimaga, Yu. S. (1938). *Аллергические реакции при трахоме*, Программа и тезисы 2-й сессии Центрального института офтальмологии имени Гельмгольца [Allergic reactions with trachoma, Program and theses of the 2nd session of the Helmholtz Central Institute of Ophthalmology]. (p. 16). Москва - Moscow.
- [15] Danilevsky, I. A., & Timko, I. M. (1936). *Терапевтическое значение искусственного отека при ипритных поражениях глаз* [The therapeutic value of artificial edema in mustard eye lesions]. *Врачебное дело - Medicine*, 3, 244-247.
- [16] Danilevsky, I. A., & Veremeenko, K. N. (1961). *Опыт интракапсулярной экстракции катаракты с помощью отека собственного альфа-химотрипсина (экспериментально-клиническое наблюдение)*, Материалы II Всесоюзной конференции офтальмологов (10-14 октября 1961 г.). (p. 346-347) [Experience of intracapsular cataract extraction with the help of domestic alpha-chymotrypsin (experimental-clinical observation), Materials of the II All-Union Conference of Ophthalmologists (October 10-14, 1961)]. Тбилиси - Tbilisi.
- [17] Danilevsky, I. A., Shigimaga, Yu. S., & Bystritskaya, E. G. (1938). *До зміни бактеріальної флори кон'юнктивального мішка при пораненнях очного яблука*, Материалы 2-го Українського з'їзду офтальмологів (25-30 листопада 1938 р.). [Before the bacterial flora of the conjunctival sac changes in case of eyeball injuries, Materials of the reports of the 2nd Ukrainian Congress of Ophthalmologists (November 25-30, 1938)]. (p. 14). Одеса - Odessa.
- [18] Margolina, K. L., & Danilevsky, I. A. (1961). *Тканевая терапия при поражениях глаз*, Материалы XIV научной сессии Украинского научно-исследовательского института глазных болезней им. проф. Л. Л. Гиршмана [Tissue therapy for eye lesions, Materials of the XIV scientific session of the Ukrainian Research Institute of Eye Diseases. prof. L. L. Girshman]. (p. 184). Харьков - Kharkov.
- [19] *New methods of treatment of eye diseases* (1940, February 4). *Нові методи лікування очних хвороб* (1940, лютий 4). *Більшовицька правда - Bolshevik Truth*, 4.
- [20] *Overcoming the trachoma* (1938, January, 8). *Борьба с трахомой*. (1938, січень, 8). *Більшовицька правда - Bolshevik truth*, 4.
- [21] Panyova, V. O. (1967). *Головні етапи наукової і практичної діяльності кафедри очних хвороб Вінницького медінституту* [The main stages of scientific and practical activities of the Department of Ophthalmology of Vinnytsia Medical Institute].

- Молодий медик, 20 травня - Young physician, May 20, 2.*
- [22] Podgeitz, J. (1938, January 18). Очі [Eyes]. *Більшовицька правда - Bolshevik Truth*, 3.
- [23] Preparing for a session of the Central Institute of Ophthalmology (1938, April 12). Готуються до сесії центрального інституту офтальмології. (1938, квітень 12). *Більшовицька правда - Bilshovik truth*, 4.
- [24] Scientific conference of ophthalmologists of Vinnytsia region. (1936, February 29). Наукова конференція окулістів Вінниччини. (1936, лютий 29). *Більшовицька правда - Bolshevik Truth*, 4.
- [25] State Archives of Kyiv. Держаний архів Києва, фонд Р-352, опис 43, справа 129, арк. 1-30.

DANYLEVSKYI I. A. - THE FIRST HEAD OF THE EYE DISEASE DEPARTMENT OF VINNYTSIA STATE MEDICAL INSTITUTE
Kokus V. V.

Annotation. *The article highlights the key milestones in the life and work of the first head of the Department of Ophthalmology of Vinnytsia State Medical Institute, I. A. Danylevskiy, on the basis of literature and archival sources. Considerable focus has been placed on the scientific, medical and pedagogical activities of the ophthalmologist during his stay in Vinnytsia (1935-1941). The creative heritage of the scientist, his contribution to helping the wounded on the fronts of the Second World War have been analyzed. The role of the scientist in performing ophthalmic surgeries to the patients affected by the consequences of combat eye injuries while working in clinics in Kyiv has been considered.*

Keywords: *I. A. Danylevskiy, ophthalmologist, trachoma, cataract, plastic surgeries, tissue therapy, combat eye injuries, medical ethnography.*
